

PROBLEMS AND SOLUTIONS OF ANATOLIAN PRESS (MIDDLE BLACK SEA LOCAL PRESS)

Dr. Öğr. Üyesi Nurettin İMRE**1

** Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Kemaliye Hacı Ali Akın Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu

Abstract

The honor of founding the first printing house belongs to İbrahim Müteferrika and 28th Çelebizade Sait Efendi with the permission of 3rd Ahmed's Grand Vizier Nevşehirli Damat İbrahim Pasha. The first Turkish newspaper is the Calendar-i Vakayi, published in the Tanzimat period. With the birth and development of the National Struggle in Anatolia, the Anatolian Press was born and developed. Printing machines were transported from the province with horse and ox carts and newspapers were published under the most primitive conditions. Mustafa Kemal established the Anadolu Agency on April 6, 1920 in order to convey our national cause to the world public and to direct the people in the country to this great purpose. In narrow possibilities, local Press, which is full of love for homeland and excitement of journalism, has served the reader and has been the first public in the formation of public opinion, and has been the pioneer of mass media. However, the local press has always been in the secondary plan beside the national press and has not seen the value it deserves. In this study, surveys of the local press in Amasya, Çorum, Ordu, Samsun, Tokat provinces and districts in the Central Black Sea Region were conducted. The problems of the newspapers in these provinces were identified and solutions were proposed.

Keywords: Anatolian Press, Local Press, Central Black Sea Region

ANADOLU BASINININ (ORTA KARADENİZ BÖLGESİ YEREL BASINININ) SORUNLARI VE ÇÖZÜMLER*

Özet

Türkiye'de ilk basımevini kurma onuru III. Ahmed'in Sadrazamı Nevşehirli Damat İbrahim Paşa'nın izni ile İbrahim Müteferrika ile 28 Çelebizade Sait Efendi'lerindir. İlk Türkçe gazete, Tanzimat döneminde yayınlanan Takvim-i Vakayi'dir. Anadolu'da, Milli Mücadelenin doğup gelişmesiyle birlikte Anadolu Basını doğmuş ve gelişmiştir. Baskı makinaları at ve öküz arabalarıyla ilden ile taşınmış ve en ilkel koşullar altında gazeteler yayınlanmıştır. Mustafa Kemal, milli davamızı dünya kamuoyuna ulaştırmak ve yurt içinde halkı, bu büyük amaca yöneltmek için 6 Nisan 1920'de Anadolu Ajansı'nı kurmuştur. Dar olanaklar içinde, sadece ve sadece memleket sevgisi, gazetecilik heyecanı ile dolu olarak okuyucuya hizmet götüren, kamuoyu oluşumunda da ilk halka görevini yapan Yerel Basın, kitle iletişim araçlarının öncüsü olmuştur. Fakat yerel basın ulusal basın yanında sürekli ikinci planda kalmış ve hak ettiği değeri görmemiştir. Bu çalışmada Orta Karadeniz Bölgesindeki Amasya, Çorum, Ordu, Samsun, Tokat illeri ve ilçelerinde bulunan yerel basına ait anket çalışmaları yapılmıştır. Bu illerdeki gazetelerin sorunları belirlenmiş ve çözüm önerileri getirilmiştir.

Anahtar sözcükler: Anadolu Basını, Yerel Basın, Orta Karadeniz Bölgesi

1.Giriş

Türk Basın tarihinde Anadolu Basınının hiçte küçümsenmeyecek bir yeri olduğu görülür. Özellikle, Kurtuluş Savaşı yıllarında, Anadolu Basınının gösterdiği kahramanlıklarla dolu zor günler, bugün övünç kaynağını oluşturmaktadır. Her türlü yokluğa, güçlüğe rağmen, Anadolu Basını Atatürk'ün yanında yerini almış, Türk Milleti'nin, Milli Mücadeledeki yekvücut oluşunu yayınlarıyla gerçekleştirmiştir. Cumhuriyet dönemiyle birlikte

¹ Sorumlu yazar: nimre@erzincan.edu.tr / Doi: 10.22252/ijca.708336

* Bu makale İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik ve Halkla İlişkiler ABD'de yapılmış Nurettin İmre yazarlığında ve Prof. Dr. Kayıhan İçel danışmanlığında hazırlanmış Doktora Tez'inden üretilmiştir

basında yeniliklerin gelişi, yasaların çıkması, Anadolu Basınına ilgilendiren konular olmuştur. Ancak, İstiklal Savaşındaki pedallı baskı makinalarını ekonomik güçsüzlük nedeniyle yenileme olanağı doğmamıştır.

Uzun yıllar, devletin Türk Basını içinde, Anadolu Basınına ilgisiz kalışı, genel basın lehine yeni gelişmeler sağlarken, Anadolu Basınına aleyhine giderek artan sorunlar ve sonuçlar yaratmıştır.

Bu çalışmada ele aldığımız konu; Anadolu Basınına "Orta Karadeniz Bölgesi" Yerel Basınına sorunları ve bunlara çözüm yollarını sunmak oldu. Bundan böyle, çağdaş bir Anadolu Basını için, devletin ve tüm basın kuruluşlarının birlikte hareket etmesi, sorunların çözümü için ilk yapılacak iş olmalı. Böylece Anadolu Basını, Batı Avrupa'da ve ABD'de de olduğu gibi çağdaş hale gelecektir.

2. Türk Basınına Tarihçesi

2.1. Türk Basınına Başlangıcı

Türk basın hayatı 1 Kasım 1831'de Takvim-i Vakayi'nin yayınlanmasıyla başlar. Osmanlı Devletinin resmi gazetesi olan Takvim-i Vakayi'i 1840 tarihinde çıkmaya başlayan Ceride-i Havadis izlenmiştir. Ceride-i Havadis yarı resmi bir gazete idi. 1860 tarihinde ise Agah Efendi tarafından Tercüman-ı Ahval gazetesi çıkarıldı. Bizde gazeteciliği Tercüman-ı Ahval'in çıkışıyla başlatılana çok rastlanmıştır. Gazeteciliğin 100'üncü yıldönümü diye törenler düzenlenmiştir. 1860'da, pullar çıkarılmıştır. Yani birtakım özel teşebbüsler Takvim-i Vakayi ve Ceride-i Havadis'i gazeteden saymayarak Tercüman-ı Ahval'le başlatmaya kalkmışlardır gazeteciliği. Neden? Çünkü Takvim-i Vakayi devletin yönetiminde çıkan bir gazetedir. Basın, Devlet'in yönetiminde olursa gazetecilik olmaz!.. Oysa olmuştur pekala. Tercüman-ı Ahval'den 29 yıl önce başlamıştır bu iş. Tercüman-ı Ahval 21 Ekim 1860'da yayınlanmaya başladı. Gazete önceleri haftada iki kez çıkıyordu. 22 Ocak 1861'den sonra haftada üç kez, daha sonraları da haftada dört-beş kez çıkarıldı. (Topuz, 1973:10-12)

2.2. II. Meşrutiyet Dönemi

1908'de Rumeli'de başlayan hareket üzerine II. Abdülhamit 23 Temmuz 1908'de "Kanuni Esasi"nin tekrar yürürlüğe konulduğunu ilan etmek zorunda kalmış, bunun üzerine gazeteleri 24 Temmuz'da kendi aralarında toplanarak baskıdan önceki sansürü fiilen kaldırmışlar, gazeteler sansüre gösterilmeden çıkmışlardır. 24 Temmuz Gazeteciler Bayramı, bu tarihi temsil eder. Bu hareketle birlikte gazete sayısı artmış, bu arada birçok mizah gazetesi de çıkmaya başlamıştır. (Kardeş, 1980:55) Kanuni Esasinin yeniden yürürlüğe konmasıyla basın yaşamında yeni bir dönem başlamıştır. Hürriyetin ilanından sonra iki buçuk ay içerisinde 200 gazete açılmış, ancak bu sayı 1910'da 130'a düşmüştür. Bu dönemin Matbuat Kanunu'nda hukuki ve cezai sorumluluk, sorumlu müdür, yazar, gazeteyi basan, bayi ve dağıtımcı idi. Sorumlu müdür "fail" sıfatıyla başlıca mesuldü. Gazete sahibi ise para cezasıyla mahkûm edilebilirdi. Sorumlu müdürün gazetenin çıktığı dilde okur-yazar olması yeterliydi 1912'de yapılan değişiklikle sorumlu müdürün sadece okuyup-yazma bilmesi yeterli sayılmayarak en az 7 yıllık öğrenim veren idadi mezunu olması şartı getirildi. Ayrıca gazete sahipleri için kefalet parası yatırılması zorunluluğu konuldu. Bu kefalet İstanbul için 500, vilayetlerde 100 lira idi. Siyasi dergiler de sırasıyla 200 ve 500 liralık kefalet parasına tabi idi. (Öztoprak, 1981:6-8)

2.3. Milli Mücadele Dönemi

Anadolu'da Milli Mücadelenin doğup gelişmesinin yanı sıra bir de "Milli Mücadele", ya da "Anadolu Basını" doğmuş ve gelişmiştir. Anadolu'da Kurtuluş Savaşı yıllarında basın her türlü yokluk ve yoksulluk içinde gelişmiştir. Kâğıt, mürekkep, matbaa harfleri yok denecek kadar azdı. Basın en basit baskı araçlarıyla çalışmıştır. "Esercedid" denilen yazı kâğıtlarına, ambalaj kâğıtlarına basıldığını, kimi zaman da boylarının küçüldüğünü, sahife sayılarının azaldığını söyleyebiliriz. Baskı makineleri at ve öküz arabaları ile ilden ile taşınmış ve en ilkel koşullar altında gazeteler yayınlanmıştır. Meslekten mürettip yoktur. Bunlar yetmiyormuş gibi işgal altındaki bölgelerde çıkmakta olan gazetelerin büyük işgal makamlarının ağır baskıları altında bulunma gerçeği vardır. Ama her şeye rağmen Anadolu'da basın gazetesini çıkarmıştır, Milli Mücadeleye katılanlar. Bu yıllar Türk basın tarihinin kahramanlıklarla dolu, en övünçlü dönemlerinden biri sayılır. (Topuz, 1973:127)

Anadolu Basınına düşmana ilk direnişi İzmir'de Hukuku Beşer gazetesi başyazarı Osman Nevres'in (Takma adıyla Hasan Tahsin'in) 1919 Mayıs'ında Kordonboyu'nda karaya çıkan Yunan askerlerine attığı kurşunla başlar. Osman Nevres, mütarekenin başlarında İzmir'e yerleşmişti. Hukuku Beşer gazetesindeki yazılarında düşmana karşı direnişi savunuyordu. Yunan askerleri İzmir'e çıkınca Osman Nevres yazdığı yazılarla giriştiği eylem arasında hiçbir çelişki olmadığını ispatlayarak düşmana ilk kurşunları attı. İki efun askerini yere serdi bu kurşunlar. Ancak Yunan askerleri kendisini de süngüleyerek şehit ettiler. Hasan Tahsin ilk kıvılcımı yakmıştı.

Bu bir başlangıç oldu. O sıralarda İzmir'de beş-altı gazete daha çıkıyordu; Anadolu, Duygu, Islahat, Ahenk, Müsavat... (Öztoprak, 1981:16-18)

2.4. Milli Kurtuluş Savaşını Destekleyen Anadolu Basını

Milli Mücadelenin ilk gazetesi İrade-i Milliye, 14 Eylül 1919 tarihinde (14 Eylül Anadolu gazetelerinin basın bayramı olarak kutlanmaktadır) Mustafa Kemal Sivas'a geldiği zaman yayınlanmaya başlamıştır. 1922 yılı sonuna kadar yayın hayatını sürdürmüştür. Adını Atatürk'ün verdiği Hâkimiyet-i Milliye Gazetesi 10 Ocak 1920'de Atatürk'ün başyazısı ile çıkmıştır. TBMM Hükümeti'nin yarı resmi organı sayılmıştır. Daha sonraları Ulus adını almış olan gazete uzun zaman yayın hayatına devam etmiştir. Babalık Gazetesi 1919-1951 tarihleri arasında Konya'da çıkartılmıştır. Gazete başlığının altında "çiftçi, işçi, esnaf kardeşlerin ilerlemesine çalışır, her şeyden yazar, köylü gazetesidir" yazılmıştır. Gazete Atatürk ilkelerini yayın hayatı boyunca savunmuştur. Albayrak Gazetesi 1913-1921 yılları arasında Erzurum'da yayın hayatını sürdürmüştür. İttihat ve Terakki Partisi'nin yayın organı olarak kurulmuştur. Milli Direniş döneminde Doğu Bölgesi'nin en etkili propaganda organı haline gelmiştir. Öğüt Gazetesi, 1917-1918 yılları arasında Afyonkarahisar'da, 1918-1923 yılları arasında ise Konya'da yayın hayatını sürdürmüştür. Gazete'nin Konya'ya taşınma sebebi İzmir'in Yunan işgaline uğramasıdır. Gazete Konya'da da İtalyanlar tarafından basılınca Ankara'ya taşınmış ve her iki kentte de yayınlanan ilk günlük gazete olmuştur. Açıksöz Gazetesi 1919 tarihinde Kastamonu'da çıkmaya başlamıştır. İstanbul gazetelerinin Anadolu'ya girmesinin yasaklanmasından sonra 1920-1922 yıllarında dağılma sahası çok genişlemiş Kuzey Batı Anadolu'nun en etkili gazetesi haline gelmiştir. Bazı aksamalarla yayın hayatını 1932 yılına kadar sürdüren gazete, 1937 yılından beri de Doğru Söz olarak yayın hayatına devam etmiştir. Yunus Nadi'nin İstanbul'da çıkardığı Yeni Gün Gazetesi'nin baskı makinası Ankara'ya kaçırılmış ve Eylül 1921'den itibaren Ankara'da çıkmaya başlamıştır. Milli Mücadele döneminin önemli organlarından biri olan gazete, Cumhuriyetin ilânından sonra yeniden İstanbul'a dönmüş ve 7 Mayıs 1924 tarihinden itibaren Cumhuriyet Gazetesi adıyla yayınlanmaya başlamıştır. Anadolu'da çıkan ve Milli Mücadeleyi destekleyen gazeteler arasında şunların da önemli yeri olmuştur: İzmir'e Doğru (İzmir), Yeni Adana (Adana), İstikbal (Trabzon), Doğru Söz (Balıkesir), Küçük Mecmua (Diyarbakır), Emel (Amasya), Ahali (Edirne), Işık (Giresun), Ahali (Samsun), Anadolu (Antalya), Satveti Milliye (Elazığ), Amal-ı Milliye (Maraş), Dertli (Bolu), Yeşil Yuva (Artvin). (Topuz, 1973:128-129; Öztoprak, 1981:20-22)

2.5. Cumhuriyet Devri Türkiye'sinin Toplumsal Gelişmesinde Basının Rolü

İstiklal Savaşı sırasında gerek İstanbul Hükümetini ve işgali, gerek Milli Hükümet hareketini halka yaymak için destekleyen basın ortaya çıkmış, Ankara'da 1922'de Matbuat Umum Müdürlüğü, Anadolu Ajansı ve sonradan Ulus adını alan Hâkimiyet-i Milliye gazetesi bu amaçla kurulmuştur. Cumhuriyet devrinde basın genellikle reformları desteklemiş, bu arada muhalefet ve isyan teşebbüsleri sonucunda basını dikkatli olmaya götürecek tedbirler alınmıştır. (Ari, 1971:139) 29 Ekim 1923'de Cumhuriyetin ilanından, yılsonuna kadar geçen zaman içinde Türk Basını tarihinde görülmemiş bir bayram yaşamış, ilaveler çıkarmış ve üç gün çok renkli baskılar yapmışlardır. 1923 yılının gazete ve dergi sayısı 30 kadardır. 1924 yılının en mühim olayı hiç şüphesiz 20 Nisan 1924'de yapılan Cumhuriyetin Teşkilatı Esasiye Kanunu'dur. Bu kanunun 77. Maddesinde basın hürriyeti şöyle garantili ediliyordu: "Matbuat kanun dairesinde serbesttir ve neşredilmeden evvel teftiş ve muayeneye tabi değildir." (Oral, 1973:120)

1928 senesinde konumuz içinde bulunan vilayetlerdeki gazete sayısı ve isimleri şöyle idi: (T.C. Devlet Yıllığı, 1929:219,259,438,467)

Amasya: Bir gazete vardı. Amasya Gazetesi 13 Mayıs 1923'de kurulmuş olup vilayetin resmi gazetesidir. Adedi tab'ı 600'dür. Kendi matbaasında basılmaktadır. Ordu: İki gazete çıkmaktadır. Tekâmül Gazetesi ve Güzel Ordu Gazetesi. Tekâmül Gazetesi 10 Eylül 1925'te yayına başlamıştır. İmtiyaz sahibi Mustafa Talat, Başyazarı Ali Rıza, Mes'ul Müdürü İsa Beylerdir. Türk Ocağı matbaasında basılmaktadır. Güzel Ordu Gazetesi ise 20 Temmuz 1927'de yayına başlamıştır. Haftalık olarak çıkarılmıştır. İmtiyaz sahibi ve Başyazarı Bilal ve Mes'ul Müdürü Tefik Beylerdir. Tokat: Tokat Gazetesi. Vilayetin resmi gazetesi olup haftada bir defa yayınlanmakta olup, Vilayet Matbaasında basılmaktadır. Çorum: Gazete çıkmamaktadır. Samsun: Üç gazete çıkmaktadır. Samsun Gazetesi, Samsun Ticaret Gazetesi ve Ahali Gazetesi. Samsun Gazetesi haftada iki defa Pazar ve Salı günleri yayınlanır. Vilayetin resmi gazetesidir. Vilayet Matbaasında basılmaktadır. Samsun Ticaret Gazetesi, Samsun Ticaret Odası tarafından çıkarılır: ticari, iktisadi, ilmi, içtimai haftalık gazetesidir. Sahip ve Müdürü Mustafa Adil Bey'dir. Ahali Gazetesi ise Samsun'da 1928'de yayınlanan üçüncü gazetedir. Siyasi mahiyette olup haftada da iki defa yayınlanmaktadır. 20 birinci teşrin 1919 tarihinde yayın hayatına başlamıştır. İmtiyaz sahibi Mes'ul Müdürü ve Başyazarı İsmail Cenani Beydir.

2.6. İlk Basın Kongresi

Cumhuriyet dönemi içinde Türkiye çapında ilk basın kongresi, 25 Mayıs 1935'de Ankara'da toplanmıştır. Bu, hükümet kararıyla, yukarıdan gelme emirle düzenlenmiş bir kongredir. Toplantıyı Basın Genel Müdürlüğü hazırlamış ve yönetmiştir. Gündemde:

- Basın ile Basın Genel Direktörlüğü arasında işbirliği elde edilmesi için elbirliği ile çalışmak,
- Basının kültür yayma ödevlerini daha iyi görebilmesi için gereken yolları seçmek,
- Basın Birliğini kurma,

Kongreye 117 gazeteci katılmış, Başbakan İsmet İnönü, İçişleri Bakanı Şükrü Kaya ve o zamanın Basın-Yayın Genel Müdürü Vedat Tör de toplantılarda konuşmalar yapmışlardır. (BYGM, 1935:3-4)

3. Anadolu Basını

Türk Basını genelde bir bütün olarak ele alınmamakta, Genel "Boyalı" Basın, Yerel "Anadolu" Basını olarak iki gruba ayrılmaktadır. Hatta dağıtılma ve okunma alanları göz önünde tutularak basını üç kümede toplayanlar da olmaktadır. Buna göre basın "Ulusal Basın, Bölgesel Basın ve Yerel Basın" adlarını almaktadır. (Tütengil, 1968:2)

Ulusal Basınla İstanbul, Ankara ve İzmir'de basılıp tüm yurda dağıtılan, satılan, okunan basın anlatılmaktadır. Bölgesel gazeteciliğe gelince; bundan da ülke çapında dağıtımı ve satışı olmayan gazeteler anlatılmak isteniyor. Yani Ankara'da veya İstanbul'da çıkan bir gazete yalnız o bölgede dağıtılıyor ve bütün ülkeye yayılmıyorsa bu bir bölgesel gazete sayılıyor. İstanbul Ekspres gibi...

31 Aralık 1960 tarihi dikkate alınarak hazırlanan bir istatistiğe göre Türkiye'de 1658 gazete ve dergi yayınlanmaktadır. Bu gazete ve dergilerden sadece 638'i İstanbul'da, geri kalanlar da Anadolu'nun türlü şehir ve kasabalarında yayınlanır. Türkiye'de çıkmakta bulunan günlük gazete sayısı 506 olup bunun ancak 63'ü İstanbul'da yayınlanmaktadır. Bu sayıların ortaya koyduğu ilk gerçek İstanbul'un dışında kalan merkezlerde, keyfiyetçe olmasa da kemiyet bakımından Türk basınının büyük çoğunluğunun bulunmakta oluşudur. Sadece bu kadarı bile bölge basınının ayrıca üzerinde durulmasını zorunlu kılar. (Tütengil, 1962:3)

Bugün Anadolu'da 64 ilimiz ile tüm ilçe ve kasabalarda 745 gazete yayınlanmaktadır. Bu gazetelerden 391'i günlük, 354'ü periyodik yayın yapan gazetelerdir. Günlük gazetelerin tirajı gerçek tespitlere göre 450 bin civarındadır. Periyodik gazetelerin tirajlarını da hesaba kattığımızda bu tiraj günlük ortalama 700 bir rakamına ulaşmaktadır. (Akçan, 1986:68) Genel basının yanında bu rakamlar hiçte küçümsenmeyecek rakamlar değildir.

Vatanımızın en ücra köşesinde yayınlanan bir gazete de, İstanbul'da yayınlanan bir gazete de, ister yerel, isterse genel olsun, özünde, ülke sorunlarını işler. Kuşkusuz bu yerel basının, geniş mali olanaklara sahip bulunan büyük şehir basını ile aynı terazinin kefelerine konulması anlamına gelmez. Ne var ki, yerel basının işlevlerinin, büyük şehir basınından daha az olduğu da söylenemez önce bu gerçeği teslim ve tespit etmek gerekir. (Gider, 1986:8)

Şu hususu herkes bilmektedir ki, Anadolu'nun problemlerini, taleplerini, diğer mahalli özelliklerini en iyi şekilde aksettirecek organ Anadolu Basını'dır. Kalkınmış, gelişmiş ülkelere bakınca mahalli basının ne kadar yaygın ve kuvvetli olduğunu görmekteyiz. (Güzel, 1986:3)

Kurtuluş Savaşı yıllarında tüm zorluklara ve baskılara rağmen, her türlü basın işlevinin üstesinden gelen Anadolu Basınının o günkü koşullardaki ilk baskı makinaları Pedal'lı makinalardı. Aradan uzun yıllar geçmesine rağmen 1950 ve 1960 yıllarında da, bu teknoloji fakirliği devam etti. Türk basını içinden Anadolu Basını soyutlandı, ikinci planda kaldı. Devletin Ulusal Basına gösterdiği ilgi bu dönemde onlara uzanmamış. Bütün bunlara rağmen, bulunduğu yerdeki insanların sesi, gözü ve kulağı olmaya devam etmiştir. Ancak devletin yakın ilgisini 1974'den itibaren görmeye başlamış Anadolu Basını. Bir Devlet örgütü olan, Basın ve Yayın organı "Basın-Yayın Genel Müdürlüğü'nün sıcak elini hissetmeye başlamıştır. (Kasaroğlu, 1974)

"Anadolu Basını" adı altında tanımladığımız yerel gazeteler, mevcut olanakları ve kadroları dolayısıyla, hızlı olarak haber alma; yazı, fotoğraf ve klişe sağlama olanaklarından yoksundurlar. Bu durum içinde Anadolu Basını, muhteva yönünden destekleme zorunluluğu, ivedi olarak ele alınması gereken bir sorun niteliğini kabul eden, Anadolu Basını Şube Müdürlüğü aşağıda belirtilen kısa vadeli programı uygulamaya başlamıştır. (BYGM, 1974:29-30)

Destekleme Programı: İstanbul, İzmir, Ankara dışında yayınlanan tüm gazeteler Anadolu Basını Şubesi tarafından dikkatli bir incelemeye tabi tutularak bu gazetelere; doküman, resim, klişe ve haber gönderilmesi kararlaştırılmıştır. Klişe dağıtımında; başlangıç olarak, aktüel haber klişesi değil, gazetelerin temel ihtiyacı olan ve aktüelitesini hemen yitirmeyen fotoğrafların klişeleri seçilmektedir.

Bölge Toplantıları: Anadolu Basını Şubesi, Anadolu Basını'nın sorunlarının, daha köklü ve uzun süreli çözüme kavuşturulması için Bölge Toplantıları yapılmasını tasarlamıştır. Böylece, gazete sahipleri ve yöneticiler, olanaklarını, dileklerini ve sorunlarını, yetkili kişilere doğrudan doğruya anlatmak olanağına kavuşacaklardır.

Bülten Çıkarma Çalışmaları: "ANADOLU BASINI NE DİYOR?" adı altında haftalık olarak Anadolu Basını Şubesinde çıkarılan bu bültende: tüm Anadolu gazeteleri dikkatle incelenerek çevrelerindeki sorunların Hükümet ve parlamenterlerle ilgili kısımları alınarak bültenleştirilip bakanlıklara ve parlamenterlere dağıtılmaktadır.

1974 yılında Taşra Gazeteciler Derneği Genel Yönetim Kurulunun o dönem Hükümetine sunmak üzere "Anadolu Basını'nın Sorunları" konusunda hazırladıkları sorunların bazılarını şu şekilde sıralayabiliriz: (BYGM, 1975:127-129)

- 1- Baskı ve Dizgi Makinası Sorunu: Bugün birçok il ve ilçe merkezinde yayınlanan gazeteler çok eski makineler ile basılıp insan gücünün büyük emeği elle müretteplerce zorluklar içinde dizilmektedir. Önerimiz il merkezlerinde birleşerek tek bir gazete çıkaran ve çıkarmak isteyenlere, ithal edecekleri bir baskı makinası için gümrük muafiyeti veya indirimi uygulanması.
- 2- Gazete Kâğıdı Sorunu: Bugün Anadolu'da binbir güçlkle çıkan gazetelere ucuz fiyatla ebat gazete kâğıdı verilmeli. Bu kâğıdın gazete dışında kullanılmaması için ya özel bir renkle boyanmalı veya içerisine "GAZETE" yazan filigran vurulmalı.
- 3- Basına Kredi Önerisi: Basına işletme, tesis ve tevsi kredilerinin tahsis edilmesi zaruridir. Bu kredinin günün koşullarına uygun olarak düzenlenmesi basın dalında büyük bir ferahlık getirecektir.
- 4- 195 Sayılı Yasada Değişiklik Önerisi: Anadolu Basını'nın bir güçlüğü de, Anadolu'da çıkan gazetelerin yayınlanmada çektiikleri güçlükler bilinmeden Basın-İlan Kurumu'nca alınan ve daima çelişkiye düşülen kararlardır. Bu nedenle Basın İlan Kurumu Genel ve Yönetim Kurullarında Derneğimizin temsil edilmesini sağlayacak şekilde 195 sayılı yasada değişiklik yapılmalıdır.
- 5- Resmi İlan Konusu: Resmi ilanlar günün şartları ve fiyat ayarlanmaları dikkate alınarak düzenlenmeli.
  - a) Kamu sektörü özel reklamları, adaletli bir sisteme göre dağıtılmalıdır.
  - b) İl İdareleri Kanunu'nun 9.maddesi Genel Meclis zabıt özetlerinin vilayet gazetesinde neşrini emretmişti. İl İdaresi ve Belediyeler Kanununa da bu hükmü muhafaza edici ve açıklayıcı madde konulması.
  - c) Bankaların reklamları muayyen bir oran içinde bankanın şubesinin bulunduğu illerde ilan alan gazetelerde yayınlanmasının taşra basını'nın maddi olanaklara kavuşturulması yönünden ilgililerce önemle ele alınmalıdır.
- 6- Diğer Bir Sorun: Çalışanların güvenliğini sağlayacak, işçi ve işveren münasebetlerini en adaletli bir şekilde çözümleyecek, çiraklık, kalfalık ve ustalık kanunu bir an önce çıkarılmalı.

4. Orta Karadeniz Mahalli Basını'nı Temsil Eden İl Ve İlçe Gazetelerinin Sorunları Ve Çözüm Önerileri

4.1. Genel Bilgiler

Orta Karadeniz Bölgesindeki beş ilimiz; Amasya, Çorum, Samsun, Ordu ve Tokat illerinde "Anadolu Basını 1985" kataloğundan tespit edilen bu ildeki gazetelerle anket çalışması yapılmıştır. 1985'de bu beş ilimizdeki gazete sayıları; Amasya'da 6, Çorum'da 4, Samsun'da 31, Ordu'da 12 ve Tokat'ta 16 olmak üzere toplam 69 idi. Anketler sonunda, bu gazetelerden 1985 yılında yayın yapanların başta ekonomik olmak üzere birçok nedenler yüzünden kapandığını, bazılarının da yayın hayatına yeni başladığı tespit edilmiştir. 1987 yılında Amasya'da 7, Çorum'da 4, Samsun'da 28, Ordu'da 12 ve Tokat'ta 16 olmak üzere toplam 67 gazetenin yayın yaptığı tespit edilmiştir.

4.2. Amasya

Tablo 1: Amasya İl Merkezi Ve İlçelerdeki Gazetelerin Özet Bilgileri

Yayın Süresine Göre Dağılımı	
Günlük	1
Haftalık	4
Haftada 2 gün	2

TOPLAM	7
Gazetelerin Dizgi Çeşidi	
Makine	-
Elle	7
Gazetelerin Baskı Çeşidi	
Otomatik Makine	2
Motorlu Pedal	3
Tipo	2
Gazete Sahibi ve Yöneticilerin Öğrenim Durumları	
İlkokul	7
Ortaokul	5
Lise	4
Yüksekokul veya Fakülte	-
Gazetelerde Çalışan Eleman Sayısı ve Öğrenim Durumları	
İlkokul	7
Ortaokul	5
Lise	13
Yüksekokul	4
Toplam Eleman Sayısı	27
Gazetelerin Toplam Tirajı	
Günlük	500
Haftalık	4260
Gazetelerdeki Toplam Muhabir Sayısı	16

Bu ildeki gazeteler resmi ve özel ilanla yaşamaya mecbur bırakılıyor ve bu sebeple gazetelerin yaşayabilmesi için resmi ilanların 2'den 4'e çıkartılması önerilmektedir. Diğer taraftan kalifiye eleman ve ekonomik sıkıntılardan söz ediliyor. Amasya ilindeki yerel gazeteler bir taraftan kalifiye eleman bulamazken diğer taraftan gazete kâğıt fiyatlarının sürekli artış göstermesi de ekonomik olarak gazeteleri zor duruma düşürmektedir. Bu sorunlar için de devletin ilgisini bekliyorlar.

4.3. Çorum

Tablo 2: Çorum İl Merkezi Ve İlçelerdeki Gazetelerin Özet Bilgileri

Yayın Süresine Göre Dağılımı	
Günlük	2
Haftada 3 gün	2
TOPLAM	4
Gazetelerin Dizgi Çeşidi	
Makine	2
Elle	2
Gazetelerin Baskı Çeşidi	
Otomatik Makine	-
Motorlu Pedal	2
Tipo	2
Gazete Sahibi ve Yöneticilerin Öğrenim Durumları	
İlkokul	-
Ortaokul	-
Lise ve dengi okul	1
Yüksekokul veya Fakülte	1
Belli olmayan	2
Gazetelerde Çalışan Eleman Sayısı ve Öğrenim Durumları	
İlkokul	9
Ortaokul	4
Lise ve dengi okul	6
Yüksekokul veya Fakülte	3
Toplam Eleman Sayısı	22
Gazetelerin Toplam Tirajı	
Günlük	1900
Haftalık	750
Gazetelerdeki Toplam Muhabir Sayısı	51

Makine ve eleman açısından dizgi sorunlarının olduğunu, fotoğraflı yayın konusunda ise klişe sorunlarının olduğunu belirtmişlerdir. Basın kartlarının yeterlilikten uzak kişiler tarafından verildiğini de görüyoruz. Yine bu ilimizdeki yerel gazetelerin sorunu da Amasya ilimizde olduğu gibi gazete kâğıdına sık sık gelen zamlar ve devlet desteğinden yoksun olduklarıdır.

Çözüm yolları konusunda güçlü bir basın birliğinin eksikliğini söyleyebiliriz. Sorunlara tek tek çözüm bulmak için kamu kuruluşları ve basın kuruluşları arasında yaptırım gücüne sahip bir organın oluşturulması gerekiyor.

4.4. Ordu

Tablo 3: Ordu İl Merkezi Ve İlçelerdeki Gazetelerin Özet Bilgileri

Yayın Süresine Göre Dağılımı	
Günlük	2
Haftalık	8
Zaman zaman	2
TOPLAM	12
Gazetelerin Dizgi Çeşidi	
Otomatik Makine	1
Makine	2
Elle	7
Belli değil	2
Gazetelerin Baskı Çeşidi	
Otomatik Makine	3
Motorlu Pedal	4
Tipo	3
Gazete Sahibi ve Yöneticilerin Öğrenim Durumları	
İlkokul	-
Ortaokul	2
Lise ve dengi okul	3
Yüksekokul veya Fakülte	3
Belli olmayan	4
Gazetelerde Çalışan Eleman Sayısı ve Öğrenim Durumları	
İlkokul	18
Ortaokul	11
Lise ve dengi okul	12
Yüksekokul veya Fakülte	6
Belli olmayan	4
Toplam Eleman Sayısı	51
Gazetelerin Toplam Tirajı	
Günlük	1500
Haftalık	5000
Diğerleri	1000
Gazetelerdeki Toplam Muhabir Sayısı	
	32

Yine bu ilimizde de vasıflı eleman sıkıntısı yaşanmaktadır. Kâğıtlara yapılan zamlar da sorun oluşturmaktadır. Gazeteler makine ithal edemediklerini ve devlet kredilerinden faydalanamadıklarını belirtmişlerdir. Yörede çıkan tescil ilanlarının diğer gazetelerde yayınlanmasından dolayı mağdur edilmekteler. Basın İlan Kurumunun aldığı 984/87 sayılı kararın Anadolu Basınına yaptığı haksızlıklardan bahsedilmektedir. Ayrıca halkın gazetelere abone olmaları da özendirilmelidir.

4.5. Samsun

Tablo 4: Samsun İl Merkezi Ve İlçelerdeki Gazetelerin Özet Bilgileri

Yayın Süresine Göre Dağılımı	
Günlük	8
Haftalık	10
15 Günlük	5
Aylık	5
TOPLAM	28
Gazetelerin Dizgi Çeşidi	
Makine	17

Elle	11
Gazetelerin Baskı Çeşidi	
Otomatik Makine	9
Motorlu Pedal	1
Tipo	13
Ofset	5
Gazete Sahibi ve Yöneticilerin Öğrenim Durumları	
İlkokul	4
Ortaokul	4
Lise ve dengi okul	15
Yüksekokul veya Fakülte	6
Gazetelerde Çalışan Eleman Sayısı ve Öğrenim Durumları	
İlkokul	34
Ortaokul	45
Lise ve dengi okul	48
Yüksekokul veya Fakülte	13
Toplam Eleman Sayısı	140
Gazetelerin Toplam Tirajı	
Günlük	5500
Haftalık	7000
15 Günlük	30000
Aylık	21000
Gazetelerdeki Toplam Muhabir Sayısı	107

50-100 Adet basılıp bedava dağıtılan gazetelerin diğer gazetelerden makaslanan yazılarla yayınlandığı düşünülmektedir. Bu da çapına göre okuyucu tutan gazeteleri olumsuz etkilemektedir. Yine bu ilimizdeki gazetelerin dile getirdiği sorunlar arasında baskı tekniğinin geliştirilememesi, kalifiye eleman, kâğıt alamama sıkıntısı, kredi verilmemesi sorunu ve dayanışma örgütünün eksikliği göze çarpmaktadır. İlçelerdeki ilanların o ilçede yayın yapan gazetelere verilmemesi sorunu da diğer bir sorundur.

Bu ilimizdeki gazetelerin çeşitli talep ve çözüm önerileri ise şu şekilde: Haber kaynaklarında Vilayet merciinin daha duyarlı olarak mahalli basına öncelik tanınması, muhabirlerin sigortalı olması, gazeteciliği istismar ederek şantaj yoluyla menfaat sağlayanlara dur denilmesi, yetkililerin yerel basının sorunlarına daha duyarlı davranması, gazete basımına ehliyet ve liyakat kriterlerinin getirilmesi şeklinde özetlenmektedir.

4.6. Tokat

Tablo 5: Tokat İl Merkezi Ve İlçelerdeki Gazetelerin Özet Bilgileri

Yayın Süresine Göre Dağılımı	
Günlük	3
Haftalık	12
15 Günlük	1
TOPLAM	16
Gazetelerin Dizgi Çeşidi	
Makina	4
Elle	12
Gazetelerin Baskı Çeşidi	
Otomatik Makina	2
Motorlu Pedal	4
Tipo	10
Gazete Sahibi ve Yöneticilerin Öğrenim Durumları	
İlkokul	8
Ortaokul	3
Lise ve dengi okul	3
Yüksekokul veya Fakülte	4
Gazetelerde Çalışan Eleman Sayısı ve Öğrenim Durumları	
İlkokul	34
Ortaokul	6
Lise ve dengi okul	10
Yüksekokul veya Fakülte	8
Toplam Eleman Sayısı	59
Gazetelerin Toplam Tirajı	

Günlük	1150
Haftalık	5900
15 Günlük	500
Gazetelerdeki Toplam Muhabir Sayısı	49

Yine bu ilimiz gazetelerinin diğer illerimizdeki gazetelerle benzer sorunları olmakla beraber farklı sorunlarının olduğunu da görüyoruz. Benzer sorunlar; düşük faizli kredi verilmemesi, kâğıt sorunu, mahalli idarecilerden haber almada güçlük çekilmesi, teknik malzeme sıkıntısı, genel basınla aralarında ayırım yapılması, maliyet ve gümrük. Farklı olanlar ise; yeni çıkan Basın Kartı Yönetmeliği'nden çoğu gazetenin haberinin olmadığı, gazetelerin düşüncelerine önem verilmeksizin bir ticaret organı gibi görülmesi ve sorunlarının çözülmesine karşı ümitlerinin olmaması.

Tokat gazetecilerinin sorunları için sundukları çözüm önerileri ise şu şekilde özetlenebilir; SEKA'ya ait fabrikalardan sermaye ve nakil sorunu nedeniyle kâğıt alamadıkları için Sivas-Samsun arası bir vilayette kâğıt satış mağazası açılması, ilkokul mezunu olanlara eskiden olduğu gibi Sarı Basın Kartı verilmesi, mahalli idarecilerin yerel basına adaletli davranması ve haber alma konusunda yardımcı olmaları, Anadolu basınında çalışanlar için devletin kurs ve seminerler düzenlenmesi, resmi ilan fiyatının artırılması ve Sarı Basın Kartı sahibi gazetecilere tabanca taşıma ruhsatı verilmesi.

5. Sonuç

Milli Mücadele döneminde vatanın düşman işgalinden kurtulması için canla başla çalışan Anadolu Basını, bu süreçte maddi menfaatlerini düşünmemiş, yurt savunması için gerekenleri Mustafa Kemal önderliğinde yerine getirmeye çalışmıştır. Anadolu Basını'nın bu ulvi görevi üstlenmesi onu Türk Halkı gözünde ayrı bir yere getirmiştir. Atatürk, Cumhuriyet'in ilanından sonra da gazetecilere ve Anadolu Basını'na yönelik çalışmaları sürdürmüştür. Zaman içerisinde Anadolu Basını'nın halk ve devlet arasında bir köprü görevini üstlendiği unutulmuş ve Anadolu Basını Genel Basın karşısında ikinci planda tutulmuştur. Tüm yurdu ilgilendiren haberler genel basında yayınlanırken, zamanla mahalli haberlerin de mahalli gazeteler yerine genel basında yayınlandığına da rastlanmıştır. Tüm yurdu ilgilendiren haberler İstanbul, Ankara, İzmir gibi büyükşehir merkezlerindeki genel gazetelerden tüm yurda yayılırken, mahalli gazetelere yöreyi ilgilendiren haberlerin verilmesi ilgililer tarafından esirgenmiştir. Diğer taraftan mahalli idareciler ve mahalli halk da Anadolu Basını'nı desteklememiştir. Zaten zor imkânlarla yayın hayatını sürdürmeye çalışan Anadolu Basını, böylelikle Genel Basınla rekabet edememiş ve hep genel basının gerisinde kalmıştır. Genel basındaki haberlerin birçoğunun Anadolu'daki haberlerden oluştuğu ve dolayısıyla Anadolu Basını'ndan temin edildiği düşünüldüğünde, Anadolu Basını'nın arka planda kalması durumu daha üzücü bir hal almaktadır. Genel basının tedarikini yapan Anadolu Basını'nın haber sağladığı yayınların gerisinde kalması günümüze kadar devam etmiştir. Bu çalışmada Orta Karadeniz Bölgesi'nde yer alan Amasya, Çorum, Ordu, Samsun ve Tokat il ve ilçe merkezlerindeki mahalli gazetelerin sorunları anket yöntemiyle incelenmiştir. Bölge gazetecileri benzer sorunlarla karşı karşıya olsalar da, iller özelinde farklı sorunlarla da karşılaşmıştır. Bu sorunlar; mali yetersizlikler, gazete kâğıt alamama veya gazete kâğıdına gelen sürekli zamlar, ilkel makineler, günümüz standartlarına uygun baskı yapan makinelerin pahalı olması, ithal edilecek makineler için gümrük vergisi, mahalli idarecilerin haber alma konusunda ilgisiz kalışı, resmi ilan fiyatlarının yetersiz oluşu ve devletin maddi konuda halkın ise abonelik konusunda yeterli desteği vermemesi şeklinde özetlenebilir.

Anadolu Basını'nın hak ettiği yere getirilmesi gerek Anadolu Basını ve gerekse de Genel Basın açısından olumlu sonuçlar doğuracaktır. Anadolu Basını'nın Anadolu insanının nabzını tuttuğu, sorunlarıyla iç içe olduğu unutulmamalıdır. Anadolu insanıyla dirsek teması halinde çalışan Anadolu Basını, yöre yöre halktan haber almakta ve sorunlara daha iyi temas edebilmektedir. Sorunlarla daha ilişki olma durumu bu sorunlara da daha iyi ışık tutacağı anlamına gelmektedir. Bu sebeplerle Anadolu Basını için Orta Karadeniz Bölgesi özelinde bazı çözüm önerileri getirilmiştir. Bunlar; uygun kredi koşulları ve gümrük vergilerinin azaltılmasıyla devletin sıcak elini Anadolu Basını'nın hissetmesi, mahalli yöneticilerin haber alma konusunda mahalli basın lehine özendirilmesi, elemanların çeşitli eğitimlerle teknik olarak desteklenmesi, basın mensuplarının güvenliği için önlemler alınması, gazetecilerin sosyal güvenlik haklarının iyileştirilmesi, ehliyet ve liyakat şartlarının uygulanması, güçlü ve yaptırım gücü olan bir basın birliğinin kurulması şeklinde özetlenebilir. Bu bölge gazetelerinin sorunları için sunulan çözüm önerileri bölge özelinde olmasına rağmen tüm Anadolu Basını için uygulanabilecek niteliktedir.

6. Kaynaklar

- Arı, O. (1971), Rapor "Türkiye'nin Toplumsal Gelişmesinde Basının Rolü", Ulusal Basımevi, Ankara
- Akçan, A. L. (1986), Türk Basını İçinde Anadolu Basınının Sorunları ve Sorumlulukları, Türk Basınının Sorunları Sempozyumu, A. Ü. Basımevi, Ankara
- BYGM (Basın-Yayın Genel Müdürlüğü), (1974), Anadolu Basını Özendirme Yarışması: (Anadolu Basını Şube Müdürlüğünün Anadolu Basınına Dönük Çalışmaları), Basın-Yayın Genel Müdürlüğü Yayını
- BYGM (Basın-Yayın Genel Müdürlüğü), (1935), Birinci Basın Kongresi, Basın-Yayın Genel Müdürlüğü Yayını
- Gider, M. (1986), Basında Yerel Olmak, Pedal Dergisi, Sayı:1
- Güzel, H. C. (1987), Anadolu Basınının Anadolu'nun Gerçek Sesidir, Pedal Dergisi, Sayı: 2
- Kardeş, F. (1980), 60. Yılın Hikâyesi, Basın Yayın Genel Müdürlüğü, İstanbul
- Kasaroğlu, D. (1974), Anadolu Basını 1974 Özendirme Yarışması, Ankara
- Öztoprak, İ. (1981), Kurtuluş Savaşında Türk Basını, Tisa Matbaası, Ankara
- Oral, F. Ü. (1973), Cumhuriyet Basın Tarihi, Sanayii Nefise Matbaası, Ankara
- T.C. Devlet Yıllığı, (1929), İstanbul Devlet Matbaası
- Topuz, H. (1973), 100 Soruda Türk Basını, Gerçek Yayınevi, İstanbul
- Tütengil, C. O. (1962), Diyarbakır Basını Ve Bölge Gazeteciliğimiz, İstanbul
- Tütengil, C. O. (1968), Türkiye'de Bölge Gazeteciliği, Anadolu Basını Semineri, İstanbul
- BYGM (Basın-Yayın Genel Müdürlüğü), (1975), 2. Türk Basın Kurultayına Sunulacak Tebliğler, "Anadolu Basınının Sorunları Konusunda Tebliğ", Taşra Gazeteciler Derneği Gen. Yön. Kur. Başkanlığı, Basın-Yayın Genel Müdürlüğü Yayını, Ankara